Stavovi studenata sestrinstva o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam sestrinstva

Mijatović, Jelena

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, School of Medicine / Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:105:295219

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Dr Med - University of Zagreb School of Medicine Digital Repository

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

MEDICINSKI FAKULTET

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

Jelena Mijatović

Stavovi studenata sestrinstva o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam sestrinstva

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

MEDICINSKI FAKULTET

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

Jelena Mijatović

Stavovi studenata sestrinstva o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam sestrinstva

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

Ovaj diplomski rad izrađen je na Katedri za medicinsku sociologiju i ekonomiku zdravstva Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar", pod vodstvom doc. dr. sc. Tee Vukušić Rukavine, dr. med. i predan je na ocjenu u akademskoj godini 2018./2019.

POPIS KRATICA

ICN (engl.) - International Council of Nursing

KBC – Klinički bolnički centar

GDCK Zagreb – Gradsko društvo Crvenog Križa Zagreb

Sadržaj

1. Uvod 1

1.1. Društvene mreže – podjela, rizici i izazovi 2

1.2. Sestrinstvo i društvene mreže - profesionalizacija i slika u javnosti 4

1.3. Studenti sestrinstva i društvene mreže – potreba za edukacijom i napretkom 6

1.4. Društvene mreže i razvoj sestrinskog identiteta 8

1.5. Društvene mreže kao odgovor potrebama 10

1.6. Društvene mreže i etično ponašanje 11

1.7. Povjerljivost i privatnost u kontekstu društvenih mreža 13

2. Hipoteza i ciljevi istraživanja 14

2.1. Hipoteza 14

2.2. Ciljevi istraživanja 14

3. Materijali i metode istraživanja 15

4. Rezultati 16

5. Rasprava 29

6. Zaključak 33

7. Literatura: 36

8. Zahvale 39

9. Životopis 40

10. Prilozi 41

Sažetak

Stavovi studenata sestrinstva o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam sestrinstva

Jelena Mijatović

Ponašanje na društvenim mrežama sve je učestalija tema razgovora unutar krugova zdravstvenih djelatnika, a ovim istraživanje se po prvi puta u Hrvatskoj istražuju stavovi studenata sestrinstva o e-profesionalizmu.

Provedeno je istraživanje sa ciljem ispitivanja stavova studenata sestrinstva o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam sestrinstva te utvrđivanja čimbenika rizika i prednosti korištenja društvenih mreža kod studenata sestrinstva. Studenti su tijekom redovne nastave na Diplomskom sveučilišnom studiju sestrinstva na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (studenti prve i druge godine studija) bili obaviješteni o mogućnosti ispunjavanja upitnika dostupnog na on-line poveznici. Prikupljanje odgovora provodilo se od listopada 2018. godine do travnja 2019. godine. Od ukupnog broja upisanih studenta (108 studenta), pristiglo je 64 odgovora ispitanika (obuhvat 59,4%). Korišten je prigodni uzorak od 64 ispitanika – studenata sestrinstva na Medicinskom fakultetu u Zagrebu.

Postavljena hipoteza potvrđena je ovim istraživanjem u kojem, obzirom na zadane odgovore, studenti sestrinstva većinski (61%) uviđaju prednosti korištenja društvenih mreža te smatraju kako one nadjačavaju rizik njihova korištenja u kontekstu profesionalizma zdravstvenih djelatnika.

Postoji jasna potreba za edukacijom zdravstvenih djelatnika u kontekstu korištenja društvenih mreža te za istraživanjima koja će nastaviti davati bolje spoznaje o smjeru korištenja društvenih mreža od strane medicinskih sestara i tehničara. Obzirom na uključenost interneta i društvenih mreža već od najranije dobi, svjesnost o tome koliko ponašanje na društvenim mrežama utječe na stvaranje općeg identiteta sestrinstva ne smije ostati zanemarena.

Ključne riječi: istraživanje, stavovi, studenti sestrinstva, društvene mreže

Summary

Nursing professionalism: impact of social media use among nursing students

Jelena Mijatović

Social media behaviour is an increasingly common topic of discussion within the community of healthcare professionals, and this research examines nursing students' views on e-professionalism for the first time in the Republic of Croatia.

The research was conducted in order to determine the impact of social media use on professionalism in nursing and to determine the risk factors and advantages of social media use among nursing students. During their regular classes at the Graduate Program of Studies in Nursing at the School of Medicine in Zagreb (first and second year students), students were informed about the possibility of filling in a questionnaire available online. The survey responses collection took place from October 2018 to April 2019. Out of the total number of students enrolled (108 students), 64 respondents participated (respond rate 59.4%). Convenience sampling, containing 64 subjects - nursing students at the Zagreb School of Medicine, was used.

The research shows that the majority of nursing students (61%) are aware of the benefits of social media use and consider that they outweigh the risks in the context of professionalism in healthcare professionals. Therefore, the research confirms the hypothesis.

There is a clear need for education of healthcare professionals in the context of social media use and for research that will continue to provide better insights into the direction of social media use by nurses. Considering the presence of the Internet and social media in our lives from an early age, the awareness of how social media behaviors affect the creation of a general nursing identity should not be neglected.

Key words: nursing research, social media, students, nursing

1. Uvod

Korištenje društvenih mreža prepoznato je kao sve učestalije na globalnoj razini te se prema tome može zaključiti kako su osobe i obitelji, kojima je potrebna sestrinska skrb zbog bolesti, aktivni korisnici društvenih mreža (1).

Društvene mreže definirane su kao usluge bazirane na internetu koje omogućavaju osobi stvaranje javnog, privatnog ili poluprivatnog profila unutar ograničenog sustava, stvaranje liste drugih korisnika s kojima dijele vezu, čija priroda i nomenklatura može varirati, te pregledavanje svoje liste te liste onih s kojima su povezani unutar navedenog sustava (2).

Kao posljedica sve izraženijeg djelovanja društvenih mreža na medicinski profesionalizam, etiku i privatnost, razvio se novi oblik profesionalizma pod nazivom „e-profesionalizam'' koji se definira kao stajališta i ponašanja koji odražavaju tradicionalne paradigme profesionalizma zdravstvenih djelatnika manifestirane kroz digitalne medije (3).

Profesionalizam zdravstvenih djelatnika karakteriziran je kao sposobnost postavljanja interesa pacijenta pred onaj vlastiti, pridržavanje visokim etičkim i moralnim načelima, prikladan odgovor društvenim potrebama, prakticiranje čovječnosti uključujući empatiju, integritet, altruizam te vjerodostojnost (4).

Stavovi su kognitivne i ponašajne sklonosti/nesklonosti koje se izražavaju u procjenama određenih ljudi, mjesta ili stvari (5). Allportova definicija stava koja se danas smatra najcjelovitijom, definira stav kao trajnu mentalnu, odnosno neuralnu spremnost stečenu na osnovu iskustva koja vrši direktivni ili dinamički utjecaj na reagiranje pojedinca na objekte i situacije s kojima dolazi u dodir (6).

Danas u svijetu postoji nekoliko birokratskih, odnosno formalno administrativnih definicija medicinskih sestara i sestrinstva. Međunarodni savjet medicinskih sestara (engl. *International Council of Nursing*, ICN) definira medicinsku sestru kao osobu sa završenim programom osnovne izobrazbe za medicinske sestre kojoj je mjerodavno državno tijelo dopustilo obavljati poslove iz područja zdravstvene njege (7).

1.1. Društvene mreže – podjela, rizici i izazovi

Društvene mreže grupa su aplikacija baziranih na internetu koje su građene na ideološkim i tehnološkim temeljima Web-a 2.0, a koje dopuštaju stvaranje sadržaja od strane korisnika. Kako bi se stvorila sistematična klasifikacija, oslanja se na set teorija u polju istraživanja medija (društvena prisutnost, bogatstvo medija) i društvenih procesa (samo-prezentacija, samo-otkrivanje) – dva ključna elementa društvenih mreža. *Teorija društvene prisutnosti* kaže kako se mediji razlikuju po stupnju društvene prisutnosti (definirane kao akustični, vizualni i fizički kontakt) koji se može stvoriti prilikom komunikacije. Što je veća društvena prisutnost, veći je utjecaj koji komunikacijski partneri imaju na ponašanje jedno drugoga. *Teorija bogatstva medija* temeljena je na pretpostavci koja kaže kako je cilj bilo koje komunikacije razrješavanje dvosmislenosti i redukcija nesigurnosti. Iznosi kako se mediji razlikuju po stupnju bogatstva kojeg posjeduju (količina informacija kojoj se dozvoljava prijenos u danom vremenskom intervalu) te su, prema tome, neki mediji učinkovitiji u razrješavanju dvosmislenosti i redukciji nesigurnosti. Ukoliko se to primjeni u kontekstu društvenih mreža, prva klasifikacija temeljena je na bogatstvu medija i stupnju društvene prisutnosti koju dozvoljava. Prema socijalnoj dimenziji društvenih medija, koncept samo-prezentacije iznosi kako, u svim vrstama društvene interakcije, ljudi imaju želju za kontrolom dojma kojeg ostavljaju. Ključni razlog zbog kojeg ljudi stvaraju osobne web stranice jest taj da se prezentiraju u kibernetskom prostoru. Uobičajeno se ta prezentacija radi kroz samo-otkrivanje – proces svjesnog ili nesvjesnog otkrivanja osobnih informacija koje su dosljedne slici koju osoba želi stvoriti. Primijenjeno u kontekstu društvenih mreža, druga klasifikacija temeljena je na stupnju samo-otkrivanja kojeg zahtjeva te vrsti samo-prezentacije koju dopušta. Prema društvenoj prisutnosti i bogatstvu medija, kolaborativni projekti (poput Wikipedije) i blogovi postižu najmanje jer su često temeljeni na tekstu te time dozvoljavaju relativno jednostavnu razmjenu informacija. Na idućoj razini nalaze se sadržajne zajednice (poput Youtubea) i društvene stranice (poput Facebooka) koje, kao dodatak komunikaciji temeljenoj na tekstu, dozvoljavaju dijeljenje slika, video uradaka te drugih oblika medija. Na najvišoj razini nalaze se virtualne igre i društveni svjetovi (poput World of Warcraft, Second Life) koje pokušavaju replicirati sve dimenzije interakcije licem u lice u virtualnom okruženju (9).

Društvene mreže predstavljaju mnoge rizike za zdravstvene organizacije koji potencijalno mogu utjecati na sigurnost i privatnost informacija o pacijentima, pristancima pacijenata, načinima zapošljavanja, licencama zdravstvenih djelatnika te drugim etičkim problemima. Prema tome, za zdravstvene organizacije je od iznimne koristi razvoj smjernica o odgovornom korištenju društvenih mreža (10).

Društvene mreže predstavljaju i određene izazove. Davalac informacija ne mora nužno bit poznat, a informacije o njemu mogu limitirane ili odsutne, reference koje podržavaju izjave ne moraju biti osigurane, a prezentacijski stil može biti neformalan. U tim, i mnogim drugim načinima, prezentacija medicinskih informacija i savjeta još se uvijek razvija (11).

1.2. Sestrinstvo i društvene mreže - profesionalizacija i slika u javnosti

Profesionalizacija sestrinstva kroz inovaciju i edukaciju pokazala se kao jedna od najznačajnijih diskusija u povijesti sestrinstva i još uvijek traje. Medicinske sestre i tehničari razvili su se kao profesionalci velikog znanja kojima svjedoče razvijeni protokoli i smjernice. Unatoč tom razvoju prema profesionalizaciji, medicinske sestre i tehničari i njihove vještine još nisu priznati od strane većine javnosti. Javna slika sestrinstva ne podudara se uvijek s onom profesionalnom; medicinske sestre i tehničari nisu opisani kao autonomna profesija te javnost nije svjesna kako je današnje sestrinstvo akademsko te temeljeno na teorijama (12).

„Medicinske sestre predstavljaju najbrojniju skupinu zdravstvenih radnika u Republici Hrvatskoj, njihova osnovna djelatnost je zdravstvena njega, a obavljaju složene i visokozahtjevne poslove. Zadaci medicinskih sestara i opisi poslova značajno se mijenjaju tijekom posljednjih dvadesetak godina. Od pomagačke djelatnosti zasnovane na želji da se pomogne bolesnima i nemoćnima, sestrinstvo se razvilo u disciplinu za koju su potrebna specifična znanja i vještine, a koja se neprestano suočava s novim izazovima (13).“

Profesionalizacija sestrinstva usko je vezana uz fokus na razvoj sestrinskih teorija, istraživanja te sestrinske prakse koje su sve u međusobnom odnosu - istraživanja validiraju teorije, a teorije zatim mijenjaju sestrinsku praksu. Osim toga, sestrinska profesija razvila je brojne vrste edukacije i programa koje su rezultirale različitim stupnjevima obrazovanja kao što su prvostupništvo, magisterij i doktorski studij. Čak i najpoznatiji mediji podcjenjuju sestrinstvo pa čitatelji ne mogu dobiti dojam o tome kako su medicinske sestre i tehničari obrazovani profesionalci koji mogu spasiti živote. Slika sestrinstva determinirana je time kako medicinske sestre i tehničari vide sami sebe te kako ih vidi javnost. Ranija su istraživanja pokazala kako se slika sestrinstva u javnosti vrlo često razlikuje od one unutar same profesije. Slika javnosti većinom je temeljena na zabludama i stereotipima koje svoje korijene pronalaze u iskrivljenoj slici sestrinstva u medijima, a mediji igraju ulogu u ovjekovljavanju stereotipa o sestrinstvu. Zbog takvih slika javnost vrlo često sestrinstvo vidi kao većinom žensku i brižnu profesiju, a ne kao autonomne zdravstvene djelatnike. Osim toga, sestrinstvo se vidi kao karijera s limitiranim

prilikama. Medijska projekcija slike sestrinstva, načinima koji zanemaruju službene zahtjeve profesije, imaju utjecaj na način na koji javnost vidi sestrinstvo(12).

Sestrinska skrb ima tendenciju zamagljenja pri globalnoj slici zdravstva te time ostaje nezamijećena od strane društva. Ta mala izloženost sestrinske profesije naglašava dvosmislenost koja postoji između društvene slike sestrinstva i nedavnog razvoja same profesije. Uz to, manjak znanja i postojeći stereotipi ometaju društvo u cijenjenju i priznavanju njihovog rada. Neki autori smatraju kako je budućnost sestrinstva ugrožena ukoliko medicinske sestre nisu u mogućnosti komunicirati s populacijom te da je zdravlje ljudi ugroženo kao posljedica manjka pravovaljane skrbi. Jer se novosti o zdravlju sastoje od informacija koje mogu utjecati na zdravstveni izbor građana, od iznimne je važnosti stvoriti prisutnost medicinskih sestara u javnosti (14).

Negativna slika javnosti može izazvati sestrinstvo u potragu za uspješnim strategijama koje će pomoći poboljšati koncept sestrinstva te neopisivu vrijednost koju ono ima za zdravstveni sustav. Jedna od strategija jest promocija sestrinstva kroz predavanja kojima će se proširiti informacije o samoj profesiji te kao edukatori i uzori, uspostaviti profesionalni sestrinski identitet. Profesionalni razvoj sestrinstva može biti uspostavljen i kroz dijeljenje iskustva s ostalim članovima profesije. Kao dodatak tome, medicinske sestre i tehničari mogu bolje iskoristiti strateške pozicije, kao što su sestrinski menadžeri, edukatori i klinički sestrinski specijalisti, kako bi pokazali što njihova profesija zahtijeva. Javnost bi se trebala moći poistovjetiti s onim što medicinske sestre i tehničari rade – u medijima su oni rijetko predstavljeni kao profesionalni i iskusni savjetnici. Veliki je broj potreban kako bi se promijenila slika javnosti, a medicinske sestre mogu se poslužiti s iduća četiri koraka: organizacija (1); nadgledanje medija (2); reagiranje na medije (3); te kultivacija poboljšane slike u javnosti (4). Ukoliko sestrinstvo ne uspije uspostaviti profesionalni identitet u javnosti koja prepoznaje vrijednost njihova profesionalnog razvoja, problem iskrivljene slike o sestrinstvu u javnosti i dalje će postojati (12).

Sestrinska profesija danas sve više prihvaća društvene mreže jer kultiviraju profesionalnu komunikaciju i istraživačku diseminaciju te predstavljaju učinkovitu metodu za profesionalnu edukaciju, edukaciju pacijenata te stvaranje poslovnih veza (8).

1.3. Studenti sestrinstva i društvene mreže – potreba za edukacijom i napretkom

Generacija „Milenijalaca" ili „Y generacija" većinom se sastoji od studenata koji započinju sveučilišne sestrinske studije. Ta se generacija naziva još i „Generacijom digitalnih starosjedioca" koja na studij dolazi nakon što je većinu života provela okružena računalima, videoigrama i drugim alatima digitalnog doba. Međutim, usprkos njihovom upoznatošću s digitalnom tehnologijom, mnogima nedostaju vještine informacijske pismenosti te intelektualni alati za kritično razmišljanje. Od iznimne je važnosti koristiti različite strategije kojima će se promovirati učenje s namjerom stvaranja zdravstvenih profesionalaca koji mogu kritično razmišljati te temeljeno na tome stvarati zaključke. Imperativ je sestrinskih edukatora, stoga, priprema studenata za tehnološke izazove budućnosti te promoviranje odgovornog i učinkovitog korištenja tehnologije. Prema tome, potrebne su edukacijske strategije temeljene na obraćanju dostupnim interaktivnim tehnologijama baziranim na internetu, uključujući društvene mreže (15).

Mladi studenti sestrinstva mogu, ne znajući i nesvjesno, činiti greške na društvenim mrežama koje potencijalno mogu dovesti do negativnih rezultata u trenutku zapošljavanja u zdravstvenoj struci. Provjeravanje profesionalne komunikacije na društvenim mrežama prijavljenih za radna mjesta medicinskih sestara i tehničara može biti zbunjujući za već izazovan proces popunjavanja pozicija unutar zdravstvenih ustanova. Prema tome, oni uključeni u edukaciju medicinskih sestara i tehničara moraju razmotriti bolju potporu i vođenje studenata kada je u pitanju profesionalni utisak na društvenim mrežama. Mnogi mladi studenti ne uspijevaju prepoznati utjecaj društvenih mreža u svijetu te potencijalne posljedice na njihov profesionalni život. Neke od tih zabluda rezultat su nesvjesnosti o onima koji potencijalno vide sadržaj objavljen na društvenim mrežama. U formirajućim godinama osnovne i srednje škole, mnogi učenici smatraju kako su oni koji vide i gledaju sadržaj objavljen na društvenim mrežama prijatelji ili poznanici iz njihovog društvenog kruga. Nažalost, ta percepcija često se održi i nakon što odrastu, nesvjesni o sve većem broju ljudi koji gledaju sadržaj koji objavljuju na društvenim mrežama za vrijeme njihova ulaska u svijet zdravstvene profesije. Osim toga, mnogi su nesvjesni namjera koje imaju oni unutar profesije koji taj sadržaj gledaju. Komunikacija na platformama društvenih mreža može imati važne implikacije za

sestrinsku profesiju. Neprimjerena komunikacija na društvenim mrežama može komplicirati zapošljavanje studenata sestrinstva nakon završenog školovanja (16).

U mnogim institucijama za edukaciju medicinskih sestara i tehničara postoje smjernice o ponašanju na društvenim mrežama. Međutim, učinkovitost tih smjernica je upitna jer mnogi studenti i članovi akademske zajednice opažaju manjak svijesti o razumijevanja smjernica, a i profesionalnom ponašanju na internetu. Također, u literaturi postoji manjak definicija i smjernica o tome kako medicinske sestre i tehničari trebaju komunicirati. Društvene mreže počele su mijenjati tradicionalni način komunikacije licem u lice. Posljedično tome, povećanje interpersonalne komunikacije ima potencijal biti integriran iznad društvenih avenija te u profesionalna polja. Velika brzina rasta korištenja društvenih mreža od strane mladih profesionalaca i studenata pokazuje potencijal za povećanje interakcije i olakšavanje protoka zdravstvenih informacija. Edukacijske institucije moraju studentima omogućiti adekvatne smjernice o tome kako izgleda profesionalno ponašanje na internetu. U tom smjeru mnoge su ih institucije stvorile, ali ostaje pitanje jesu li i koliko dugo te smjernice bile implementirane i poticane jer ponekad mogu biti neučinkovite i neproduktivne. Također, morale bi proaktivno implementirati smjernice za ponašanje na društvenim mrežama kako bi osigurale efektivno nošenje sa neprofesionalnim sadržajem objavljenim od strane studenata. Malobrojnost primjerenih smjernica za ponašanje medicinskih sestara i tehničara na internetu je zabrinjavajuća. Studenti sestrinstva moraju biti dobro opremljeni za ulogu profesionalaca, ne samo u tradicionalnoj komunikaciji licem u lice, već i u onoj na internetu (17).

1.4. Društvene mreže i razvoj sestrinskog identiteta

Profesionalan pristup kako bi se očuvalo povjerenje, iskrenost i pouzdanost profesije imperativ je digitalnog doba, a proaktivni pristup koji uključuje aktivno vođenje internetske prisutnosti i informirani izbor je preporučen. Sveprisutnost interneta na poslu, kod kuće i na mobilnim uređajima urodili su onim što danas zovemo digitalno doba. Promjene koje s njim dolaze zajedno stvaraju izazove i prilike u smislu digitalnog prisustva koje dovode do zahtjeva za razmišljanjem o evoluciji profesionalizma. Unatoč brizi o privatnosti, društvene mreže nude priliku za profesionalno korištenje, uključujući povezivanje s kolegama kao i javnozdravstveni dohvat (18).

Društvene mreže revolucionirale su način komunikacije i dijeljenja informacija. Različite platforme društvenih mreža mogu se koristiti u kombinaciji te, ukoliko je to učinjeno pravilno, postati snažan komunikacijski alat za brzo doticanje široke publike. Medicinske sestre i tehničari društvene mreže mogu koristiti ovisno o željama i svrsi koju imaju, kao što je primjerice profesionalni razvoj, razmjena iskustva, komunikacija s pacijentima, marketing ili zabava. Razumijevanje barijera i vodilja koji utječu na percepciju medicinskih sestara i tehničara, stavova i ponašanja na društvenim mrežama te razumijevanje razloga zbog kojih medicinske sestre i tehničari koriste određene stranice može poboljšati korištenje društvenih mreža i zauzvrat poboljšati dostavu zdravstvene skrbi. Utjecaj društvenih mreža u domeni zdravstva je znatan. Društvene mreže mijenjaju način na koji ljudi komuniciraju te donose odluke po pitanju postizanja i održavanja zdravlja. Vrlo lako su dostupne društvene stranice na kojima se mogu pronaći edukacijski video uradci i prezentacije. Također, društvene mreže utječu na ljude u održavanju kondicije zdravlja. Dok postoje mnoga istraživanja o trendovima i statusu korištenja društvenih mreža od strane javnosti, malo je poznato o onome od strane zdravstvenih djelatnika, njihovoj perspektivi te načinu prilagođavanja na društvenim mrežama, a osobito za medicinske sestre i tehničare. Društvene mreže mogu biti veoma učinkovit alat za globalno ujedinjenje medicinskih sestara i tehničara, brzu diseminaciju informacija i odgovora, a koji nije pod utjecajem geografskih barijera. Postoje višestruke koristi društvenih mreža u edukaciji, praksi te istraživanjima i promociji zdravlja. Društvene stranice i njihovi alati mogu biti učinkoviti u educiranju i pozivanju medicinskih sestara i tehničara bez obzira na njihova demografska obilježja ili pozadinske karakteristike te mogu

omogućiti kulturalno kompetentnu njegu. Stranice društvenih mreža mogu također biti od koristi medicinskim sestrama i tehničarima u stvaranju vlastitih mreža kako bi se onda mogli uključiti u rasprave s ostalim zdravstvenim djelatnicima i pacijentima. Medicinske sestre i tehničari društvene mreže mogu koristiti u pronalaženju kliničkih izvora, otvorenih natječaja te u razmjeni ideja. Društvene mreže mogu biti od koristi i u pronalaženju sudionika za različita istraživanja. Nadalje, sadržaji tih stranica mogu biti analizirani u potrazi za predviđanjima i praćenjem izbijanja infekcija (19).

Razvoj vlastitog identiteta važan je za medicinske sestre i tehničare, no čini se kako ne postoji svjesnost o utjecaju digitalnog identiteta na karijeru. Iako se može raspravljati o tome kako su informacije objavljene na Facebooku privatne i povjerljive, u stvarnom svijetu postoji zakonska razlika u definiciji privatnosti i povjerljivosti. Državni zakon o privatnosti ne mora pokrivati ponašanje u osobnom kapacitetu na društvenim mrežama. Zabrinjavajuće je i kako se materijalu koji je izbrisan može pristupiti čak i ako se radi u deaktiviranom korisničkom računu. Kopije materijala (slike ili objave) ostaju na serverima Facebooka iz tehničkih razloga što zatim taj materijal čini dostupnim u kibernetskom prostoru. Prema tome, brisanje digitalnog otiska izrazito je teško. Društvene mreže omogućavaju vidljivost privatnim, intimnim i često nenamjernim informacijama, što zatim upravljanje tim informacija čini prioritet korisnika. Pristup informacijama o mogućem zaposleniku od strane poslodavca nije novost te postoje dokazi koji potkrepljuju uskraćivanje pozicije temeljene na informacijama koje su se pojavile na osobnim društvenim profilima. Medicinske sestre i tehničari moraju biti predostrožni pri prihvaćanju zahtjeva za prijateljstvo. Čak i prijatelji na društvenim mrežama mogu namjerno ili nenamjerno dijeliti privatne i intimne informacije. Sve što ih ne osvjetljava u pozitivnom smislu trebali bi izbrisati sa vlastitih profila. Trebao bi postojati proaktivni pristup u kojem medicinske sestre i tehničari u svoju korist koriste neizbježne društvene mreže te time već unaprijed odlučuju što će o njima mogući poslodavac vidjeti (20). Korištenje društvenih mreža pomaže u istraživanju identiteta, poboljšavanju društveno kognitivnih vještina te pruža društvenu potporu (15).

1.5. Društvene mreže kao odgovor potrebama

Dvije najveće potrebe obitelji koja se nosi sa bolesti jesu potreba za informacijama i potreba za podrškom. Svim navedenim potrebama može se obratiti kroz društvene mreže. Osim toga, društvene mreže mogu biti način i mjesto preko kojih se riječ obitelji može čuti, ali i gdje se oni mogu obratiti zdravstvenim profesionalcima. Potreba za informacijama izrazito je bitna u obitelji koje se nose s bolesti. Iako te obitelji cijene informacije koje se odnose specifično na brigu za bližnje o kojima brinu, osim tih informacija, traže i one koje se općenito odnose na tu bolest kao i na promociju zdravlja. Adekvatne i točne informacije pomažu tim obiteljima u nošenju s zdravstvenim brigama, prihvaćanju zdravstvenih zahtjeva i prilagođavanju promjenama. Kada se radi o kontekstu pronalaženja informacija na internetu, osim osnovnih znanja u čitanju, pisanju i korištenju računala, ljudima je potrebno i razumijevanje znanosti, sposobnost pronalaženja informacija i kritičko razmišljanje o pronađenom sadržaju te razumijevanje relevantnih zdravstvenih termina. Medicinske sestre i tehničari trebaju se pridružiti svijetu informacija na internetu kako bi stvorili pouzdane i vjerodostojne informacije dostupne javnosti na mjestima na kojima su te informacije tražene. Aktivnije postojanje na društvenim mrežama potrebno je kako bi se informacije dostavile onima koji ih trebaju i traže. Posebno je potrebno naglasiti kako su informacije dostavljene putem interneta općenite te je one koje se odnose specifično na određene obitelji bolesnih najbolje dostavljati izravnom komunikacijom. Društvene mreže jak su alat za doticaj s klijentima i dijeljenje informacija kako bi ih se podržalo. Mnoge se obitelji i pacijenti obraćaju internetskim izvorima u potrazi za informacijama, podrškom i validacijom te je zbog toga prisutnost medicinskih sestara i tehničara na internetu izrazito bitna. Opseg mogućnosti za kreativno uključivanje kroz društvene mreže ograničen je samo vlastitom maštom (21).

1.6. Društvene mreže i etično ponašanje

Medicinske sestre i tehničari prilikom korištenja društvenih mreža, bez obzira je li ono privatno ili profesionalno, moraju biti svjesni mogućih etičkih problema i potencijalnih rizika. Kršenje povjerljivosti informacija ili prelaženje granica koje potencijalno može ugroziti pacijenta moguće je ukoliko medicinska sestra ili tehničar nesavjesno koristi društvene mreže. Važno je imati na umu da povezivanje s klijentom na društvenim mrežama može predstavljati kršenje profesionalnih granica. Sam rječnik Facebooka može dovesti do nejasnih granica jer naziv „prijatelj" na Facebooku označava stvaranje veze na društvenoj mreži, a pacijent/klijent koji je postao „prijatelj" sa medicinskom sestrom/tehničarom na toj društvenoj mreži, može tu vezu shvatiti kao više osobnu nego profesionalnu (21).

Kanadsko udruženje za zaštitu medicinskih sestara *(engl. Canadian Nursing Protecive Society)* navodi iduće rizike korištenja društvenih mreža (22):

- Djelokrug distribucije – malo je kontrole nad onim što netko vidi i kako koristi informacije.
- Stalnost informacija – jednom objavljenje informacije nemoguće je potpuno ukloniti.
- Zabluda o opsegu kontrole privatnosti – mnoge društvene mreže objavljene informacije prikazuju javno, a privatne objave mogu biti otkrivene putem sudskih naloga.
- Pseudonimi – anonimno objavljivanje ne štiti osobu od preuzimanja odgovornosti ukoliko dođe do kršenja privatnosti.
- Šteta reputacije – mnoge ustanove prilikom zapošljavanja provjeravaju društvene mreže potencijalnih zaposlenika kako bi provjerili disciplinu ponašanja na društvenim mrežama.

Također, savjetuje:

- Izbjegavanje objavljivanja ili dijeljenja povjerljivih informacija: i neimenovana osoba može biti identificirana putem objavljenih podataka.
- Izbjegavanje korištenja društvenih mreža u svrhu stvaranja oduška ili komentiranja događaja s posla te komentiranje objava drugih o tim temama.

- Izbjegavanje objavljivanja negativnih komentara o kolegama, supervizorima ili drugim zdravstvenim profesionalcima: objavljivanje komentara o poslu može se shvatiti neprofesionalno te, ukoliko je pogrešno, može se shvatiti kao kleveta.
- Poštivanje i jačanje profesionalnih granica: postajanje „prijatelja" s pacijentima na društvenim mrežama ili komuniciranje s njima putem navedenih proširuje obujam profesionalne odgovornosti.
- Svjesnost o tome kako je teško doznati je li osoba koja traži informaciju ta kojom se predstavlja.
- Izbjegavanje davanja zdravstvenih savjeta kao odgovor na pitanja ili komentare objavljene na društvenim mrežama: ako ih se zatim slijedi, može dovesti do zakonske i profesionalne odgovornosti.
- Privatiziranje osobnih profila na društvenim mrežama te dopuštanje stvaranje veza samo s onim osobama koje se znaju i kojima se vjeruje.
- Stvaranje jakih zaporki te njihovo često mijenjanje.
- Profesionalno ponašanje na objavljenim slikama i video uradcima.

Postavlja se pitanje o tome postoji li vrijeme kada medicinska sestra/tehničar nije na dužnosti u online svijetu. Prisutnost više nije definirana time gdje se netko fizički nalazi, već gdje se nalazi u svijetu interneta. Jednaka etička načela i vrijednosti moraju se poštivati na društvenim mrežama, kao i u svakom drugom dijelu javnog djelovanja. Medicinske sestre/tehničari moraju biti svjesni kako niti jedan razgovor u online komunikaciji nikada nije u potpunosti privatan. Međutim, ukoliko se posveti pozornost održavanju e-profesionalizma, medicinske sestre/tehničari mogu predstavljati snažnu prisutnost za promociju zdravlja i smanjenje patnje kroz aktivnost na društvenim mrežama (21).

1.7. Povjerljivost i privatnost u kontekstu društvenih mreža

Zdravstvene organizacije koje koriste elektroničke i društvene medije često imaju politiku upravljanja kada je u pitanju korištenje društvenih medija od strane zaposlenika na radnom mjestu. Takva politika često se obraća i osobnom korištenju računala i računalne opreme tijekom radnog vremena. Ponekad se određuju i internetske stranice kojima se ne smije pristupiti sa računala korištena na radnom mjestu. Iako se politika poslodavca u većini slučajeva ne obraća korištenju društvenih mreža od strane medicinskih sestara i tehničara, ukoliko dođe do neprimjerenog korištenja društvenih mreža, medicinske sestre ili tehničari moraju za to odgovarati i suočiti se s ozbiljnim posljedicama. Kako bi se razumjele granice primjerenog korištenja društvenih mreža treba razumjeti pojmove *privatnosti* i *povjerljivosti* u kontekstu zdravstvenog sustava. Povjerljivost i privatnost povezani su, ali različiti pojmovi. Bilo koja informacija koju medicinska sestra ili tehničar dobije prilikom brige o određenom pacijentu, mora biti čuvana od strane te medicinske sestre ili tehničara. Te informacije mogu biti podijeljene samo s članovima zdravstvenog tima te samo u zdravstvene svrhe. Povjerljive informacije smiju se podijeliti samo onda kada postoji pacijentov informirani pristanak, kada se zakonski zahtijeva ili kada nerazotkrivanje tih informacija može rezultirati značajnom štetom. Osim u tim slučajevima, obaveza čuvanja informacija od strane medicinske sestre ili tehničara je univerzalna. Privatnost se odnosi na očekivanje i pravo pacijenta na odnos poštovanja i dostojanstva. Učinkovita veza između pacijenta i medicinske sestre ili tehničara temeljena je na povjerenju. Pacijenti moraju biti uvjereni kako će njihove osobne informacije i osnovno dostojanstvo biti zaštićeni i oklijevati će u davanju informacija ukoliko se boje kako će te informacije biti podijeljene s više ljudi nego što to moraju biti. Bilo kakvo kršenje tog povjerenja, makar i nenamjerno, šteti odnosu medicinske sestre/tehničara i pacijenta te općoj pouzdanosti sestrinske profesije (23).

2. Hipoteza i ciljevi istraživanja

2.1. Hipoteza

1. Studenti sestrinstva svjesni su kako prednosti društvenih mreža nadjačavaju rizik njihovog korištenja u kontekstu profesionalizma.

2.2. Ciljevi istraživanja

2.2.1. Opći ciljevi

1. Ispitati stavove studenata sestrinstva o utjecaju društvenih mreža na profesionalizam sestrinstva.
2. Utvrditi čimbenike rizika i prednosti korištenja društvenih mreža kod studenata sestrinstva.

2.2.2. Specifični ciljevi

1. Ispitati način, učestalost i mjesto korištenja društvenih mreža.
2. Ispitati razinu upoznatosti i kompetencije korištenja društvenih mreža.
3. Utvrditi razloge i svrhu korištenja ili nekorištenja društvenih mreža.
4. Ispitati postavke profila i razinu privatnosti na društvenim mrežama.
5. Ispitati stavove u vezi komunikacije zdravstvenih djelatnika i pacijenata putem društvenih mreža.
6. Ispitati stavove o povjerljivost i privatnosti u kontekstu društvenih mreža.
7. Utvrditi koje se vrste objava/dokumenata smatraju neprofesionalnima.

3. Materijali i metode istraživanja

3.1. Ispitanici

Studenti su tijekom redovne nastave na Diplomskom studiju sestrinstva na Medicinskom fakultetu (studenti prve i druge godine, svih godina studija) bili obaviješteni o mogućnosti ispunjavanja upitnika dostupnog na *on-line* poveznici (http://bit.ly/SMEPROF-sestrinstvo). Prikupljanje odgovora provodilo se od listopada 2018. godine do travnja 2019. godine. Od ukupnog broja upisanih studenta (108 studenta), pristiglo je 64 odgovora ispitanika (obuhvat 59,4%). Uzorak je sadržavao 64 ispitanika – studenata sestrinstva na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

3.2. Instrumenti

Za potrebe istraživanja autorica rada koristila je anketni upitnik *(Prilog 1)* osmišljen za potrebe HRZZ UIP–2017-05-2140 projekta pod nazivom „Opasnosti i prednosti društvenih mreža: e-profesionalizam zdravstvenih djelatnika", čiji je voditelj mentorica, doc. dr. sc. Tea Vukušić Rukavina. Anketni upitnik prilagođen je za potrebe korištenja studentima sestrinstva.

Upitnik je anoniman, dobrovoljan i informira ispitanike o svrsi korištenja dobivenih podataka. Za potrebe provođenja istraživanja dobivena je Dopusnica Etičkog povjerenstva Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Ur. broj: 380-59-1016-18-111/250, Klasa:641-01/18-02/01).

3.3. Metode obrade podataka

U ovom radu korištene su deskriptivne metode obrade podataka, a obrada je izvršena u programu IBM SPSS statistics 25. Podaci su analizirani u skupnom obliku kako bi se zaštitila anonimnost ispitanika.

4. Rezultati

Od ukupnog broja upisanih studenta (108 studenta), pristiglo je 64 odgovora ispitanika (obuhvat 59,4%). Uzorak je sadržavao 64 ispitanika – studenata sestrinstva na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U tablici 1 prikazana su demografska obilježja ispitanika. Od 64 ispitanika koji su uključeni u istraživanje, njih sedam (7) ili 10,9% je muškog spola, a 57, ili 89,1% je ženskog spola. Prosječna životna dob ispitanika je 33 godine.

35 ispitanika, ili 54,7%, studenti su izvanrednog studija sestrinstva, dok je njih 29, ili 45,3%, student redovnog studija sestrinstva.

Studenata s prve godine studija je 23, ili 35,9%, dok je studenata s druge godine studija 41, ili 64,1%.

Tablica 1. Distribucija ispitanika prema spolu, dobi, vrsti i godini studija

	N (64)	(%)
Spol		
muškarac	7	10,9
žena	57	89,1
Dob		
$\overline{x}$	34,67	
Medijan	33	
Studij		
Izvanredni studij	35	54,7
sestrinstva	29	45,3
Redovni studij sestrinstva		
Godina studija		
1. godina	23	35,9
2. godina	41	64,1

Tablica 2. Način, učestalost i mjesto korištenja društvenih mreža

	N (64)	(%)
Koriste društvenu mrežu		
da	56	87,5
ne	8	12,5
Aktivno/pasivno korištenje		
više aktivno nego pasivno	2	3,1
otprilike pola pola	16	25
više pasivno nego aktivno	39	60,9
nemam otvoren račun	7	10,9
Učestalost pristupanja		
više od 10 puta dnevno	9	14,1
5 do 10 puta dnevno	10	15,6
2 do 4 puta dnevno	14	21,9
jednom dnevno	8	12,5
2 do 3 puta tjedno	8	12,5
jednom tjedno ili rjeđe	15	23,4
Uređaj		
stolno računalo	3	4,7
prijenosno računalo	4	6,3
mobilni uređaj	57	89,1

U populaciji studenata sestrinstva, 87,5 % ispitanika koristi društvene mreže. Više od 60% (60,9%) ispitanika izjasnilo se kako društvene mreže koristi jednako pasivno koliko i aktivno, a njih 25% izjasnilo se kako društvene mreže koristi pasivno, dok se 10,9% ispitanika izjasnilo kako nema otvoren račun na društvenim mrežama. Kada je u pitanju učestalost pristupanja određenim društvenim mrežama, jednom tjedno ili rjeđe odgovor je kojeg je zastupilo 23,4% ispitanika, dok je dva do četiri puta dnevno bio odgovor za njih 21,9%. Mobilni uređaj najčešći je mjesto pristupanja društvenim mrežama (89,1%), zatim prijenosno računalo kojeg za pristupanje društvenim mrežama koristi 6,3% ispitanika te stolno računalo (4,7%) (tablica 2).

Tablica 3. Razina upoznatosti korištenjem društvenih mreža

%	Nisam nikad čuo za nju	Čuo sam za nju; nisam siguran za što se koristi	Upoznat sam za što se koristi	Dobro sam upoznat za što se koristi
a) Facebook	0	0	23,4	76,6
b) Twitter	0	28,1	48,4	23,4
c) Linked In	3,1	31,3	32,8	32,8
d) YouTube	0	0	20,3	79,7
e) Google+	0	7,8	42,2	50
f) Pinterest	17,2	20,3	28,1	34,4
g) Tumblr	31,3	42,2	21,9	4,7
h) Instagram	0	4,7	34,4	60,9

Tablica 4. Kompetencije korištenja društvenih mreža

%	Nisam uopće	Početnik	Kompetentan	Izrazito kompetentan
a) Facebook	6,3	9,4	40,6	43,8
b) Twitter	57,8	18,8	18,8	4,7
c) Linked In	42,2	25	23,4	9,4
d) YouTube	6,3	10,9	51,6	31,3
e) Google+	7,8	20,3	50	21,9
f) Pinterest	45,3	17,2	23,4	14,1
g) Tumblr	78,1	12,5	4,7	4,7
h) Instagram	23,4	23,4	20,3	32,8

YouTube je mreža koju su ispitanici ocijenili onom koju najbolje poznaju te znaju kako koristiti pa se tako izjasnilo njih 79,7%, dok se odmah iza nalazi Facebook sa 76,6% ispitanika i Instagram sa 60,9% ispitanika koji su ocijenili vlastito znanje sa vrlo dobrim kada je u pitanju korištenje navedenih društvenih mreža. Za Google+ je 50% ispitanika izjasnilo dobru upoznatost s korištenjem, a za Pinterest 34,4% ispitanika, LinkedIn 32,8%, slijede zatim Twitter sa 23,4% i Tumblr sa svega 4,7% ispitanika koji svoju upoznatost s navedem mrežama ocjenju dobrom (tablica 3).

Kada su u pitanju kompetencije za korištenje istih (tablica 4), poredak se našao nešto drugačijim pa su izrazitu kompetenciju za korištenje ponajprije izrazili za Facebook, 43,8%, zatim za Instagram (32,8%) i Youtube (31,3%), slijedi Google+ (21,9%), Pinterest (14,1%), LinkedIn (9,4%) te Tumblr (4,7%) i Twitter (4,7%).

Tablica 5. Razlozi korištenja društvenih mreža

%	Uopće mi nisu važni	Pomalo su mi važni	Izrazito su mi važni	$\overline{X}$	s
a) Kako bih ostao/la u kontaktu s trenutnim prijateljima i članovima obitelji	7,8	50	42,2	2,34	,623
b) Za povezivanje sa starim prijateljima s kojima sam izgubio/la kontakt	6,3	54,7	39,1	2,33	,592
c) Za spajanje s ljudima zajedničkog hobija	32,8	54,7	12,5	1,8	,647
d) Radi komunikacije s kolegama i nastavnicima o problemima u nastavi	23,4	42,2	34,4	2,11	,758

Izrazito važan razlog zbog kojeg se koriste društvene mreže je kako bi ostali u kontaktu s trenutnim prijateljima i članovima obitelji, za koji se odgovor odlučilo njih 42,2%, a idući razlozi bili su za povezivanje sa starim prijateljima s kojima su izgubili kontakt (39,1%) i radi komunikacije s kolegama i nastavnicima o problemima u nastavi (34,4%). Za spajanje s ljudima zajedničkog hobija razlog je za koji je najmanji broj ispitanika, njih 12,5%, izrazilo izrazitu važnost (tablica 5).

Tablica 6. Razlozi za nekorištenje društvenih mreža

%	Uopće mi nisu važni	Pomalo su mi važni	Izrazito su mi važni	$\overline{X}$	s
a) Nedostatak znanja	40,6	54,3	14,1	1.73	,696
b) Nedostatak vremena	15,6	50	34,4	2,19	,687
c) Nedostatak interesa	15,6	62,5	21,9	2,06	,614
d) Nedostatak vidljive vrijednosti	18,8	54,7	26,6	2,08	,674
e) Zabrinutost oko štete koju društvene mreže mogu stvoriti mojoj profesionalnoj slici	20,3	50	26,6	2,09	,706

Kao odgovor na pitanje o razlozima nekorištenja društvenih mreža (tablica 6), nedostatak vremena pokazao se kao najvažniji (34,4%), zatim zabrinutost oko štete koju društvene mreže mogu stvoriti profesionalnoj slici (26,6%) te nedostatak vidljive vrijednosti (26,6%). Idući po važnosti razlozi bili su nedostatak interesa (21,9%) te nedostatak znanja (14,1%).

Tablica 7. Stav o profesionalizmu zdravstvenih djelatnika

%	uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	$\overline{X}$	S
Dobro razumijem što je to profesionalno ponašanje i što se očekuje od mene kao postojećeg/budućeg profesionalca.	0	1,6	36,1	59,4	3,58	,529
U potpunosti sam suglasan/na sa očekivanjima profesionalnog ponašanja i svjesno se trudim pridržavati ih se u svim dijelovima svog života.	0	1,6	40,6	57,8	3,56	,531
Visoka razina profesionalnog ponašanja treba se očekivati i od studenata od samog početka njihovog studiranja.	1,6	3,1	43,8	51,6	3,45	,641
Treba postojati blaga popustljivost ukoliko se neprofesionalno ponašanje dogodi prilikom prvih godina profesionalne edukacije.	6,3	18,8	67,2	7,8	2,77	,684

59,4% ispitanika potvrdilo je kako dobro razumije što je to profesionalno ponašanje i što se od njih očekuje kao postojećeg/budućeg profesionalca te ih je 57,8% u potpunosti suglasno s očekivanjima profesionalnog ponašanja te se svjesno trude pridržavati ih se u svim dijelovima života. Također, smatraju kako se visoka razina profesionalnog ponašanja treba očekivati i od studenata od samog početka studija (51,6%) premda njih 7,8% smatra kako treba postojati blaga popustljivost ukoliko se neprofesionalno ponašanje dogodi prilikom prvih godina profesionalne edukacije (tablica 7).

Tablica 8. Tip profila na društvenim mrežama

	N	%
Facebook		
pod pravim imenom	46	71,9
s drugačijim imenom	6	9,4
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	0	0
nemam profil	12	18,8
Instagram		
pod pravim imenom	27	42,2
s drugačijim imenom	8	12,5
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	0	0
nemam profil	29	45,3
pinterest		
pod pravim imenom	14	21,9
s drugačijim imenom	6	9,4
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	1	1,6
nemam profil	43	67,2
tumblr		
pod pravim imenom	2	3,1
s drugačijim imenom	1	1,6
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	0	0
nemam profil	61	95,3
twitter		
pod pravim imenom	7	10,9
s drugačijim imenom	0	0
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	0	0
nemam profil	57	89,1
linkedin		
pod pravim imenom	19	29,7
s drugačijim imenom	0	0
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	1	1,6
nemam profil	44	68,8
youtube		
pod pravim imenom	22	34,4
s drugačijim imenom	5	7,8
s pravi i s drugačijim	0	0
više od dva profila	1	1,6
nemam profil	36	56,3
google+		
pod pravim imenom	28	43,8
s drugačijim imenom	4	6,3
s pravi i s drugačijim	1	1,6

više od dva profila	0	0
nemam profil	31	48,4

Profile na društvenim mrežama ispitanici većinom održavaju pod pravim imenom, pa tako njih 71,9% na Facebooku ima profil pod pravim imenom, 42,2% na Instagramu, za koji 45,3% ispitanika nema profil. Zatim slijedi Pinterest gdje pod pravim imenom profil održava 21,9% ispitanika, a njih 67,2% nema profil. Zaključiti se može kako je društvena mreža Facebook najpopularnija, obzirom kako samo njih 18,8% nema profil na navedenoj mreži, dok su za ostale, kao što je Instagram, Pinterest, Tumblr, Twitter, LinkedIn, Youtube te Google+ brojevi nešto veći kada je u pitanju postojanje profila, bilo pod pravim ili drugačijim imenom što ih čini manje popularnim mrežama u svojstvu ovog istraživanja (tablica 8).

Tablica 9. Privatnost profila na društvenim mrežama

	N	%
u potpunosti javan	3	4,7
ograničena javna vidljivost	18	28,1
u potpunosti privatan	34	53,1
ne znam	9	14,1

U većini slučajeva, profili na društvenim mrežama su u potpunosti privatni (53,1%), a ograničenu javnu vidljivost ima 28,1% ispitanika. U potpunosti javan profil na društvenim mrežama ima 4,7% ispitanika dok njih 14,1% ne zna jesu li njihovi profili na društvenim mrežama javni ili privatni (tablica 9).

Tablica 10. Mijenjanje postavki privatnosti na profilima društvenih mreža

	N	%
da	47	73,4
ne	14	21,9
ne znam	3	4,7

Tablica 11. Razlozi promjena postavki privatnosti na društvenim mrežama

	N	%
zaštita mojih osobnih podataka od nepoznatih osoba	49	86
rizik da bi moj profil mogao vidjeti trenutni ili budući poslodavac	9	15,8
obnašao/la sam poziciju zbog koje sam trebao/la predstavljati uzor drugima (mentor, nastavnik, demonstrator i sl.)	10	17,5
savjet kolega i prijatelja	4	7
ne vjerujem u sigurnost postavki privatnosti na društvenim mrežama	17	29,8

73,4% ispitanika potvrdilo je kako je mijenjalo postavke privatnosti na profilima društvenih mreža, 21,9% ispitanika izjasnilo se kako to nije činilo, a 4,7% ispitanika ne zna jesu li mijenjali postavke privatnosti (tablica 10). Razlog tome u najvećoj mjeri (86%) bila je zaštita osobnih podataka od nepoznatih osoba, zatim nepovjerenje u sigurnost postavki privatnosti na društvenim mrežama (29,8%), pozicija na poslu zbog koje trebaju predstavljati uzor drugima (17,5%), rizik viđenja od strane budućeg ili trenutnog poslodavca (15,8%), a najmanji broj je onih koji su to odlučili napraviti nakon savjeta kolega i prijatelja (7%) (tablica 11).

Tablica 12. Korištenje društvenih mreža u komunikaciji s pacijentima

	N	%
da	4	6,3
ne	37	57,8
ne mogu se odlučiti	23	35,9

57,8% ispitanika složilo se kako neće koristiti društvene mreže u komunikaciji s pacijentima, dok se nešto manji broj, njih 35,9% još ne može odlučiti. 6,3% ispitanika izjavilo je kako će koristiti društvene mreže u komunikaciji s pacijentima (tablica 12).

Tablica 13. Reakcija na zahtjev za prijateljstvo od strane pacijenta

	N	%
prihvatit ću zahtjev	9	14,1
odbit ću zahtjev i neću napraviti nikakav daljnji postupak	15	23,4
Odbit ću zahtjev i poslati privatnu poruku zašto sam to napravio/la	5	7,8
Odbit ću zahtjev i uživo s pacijentom raspraviti o tome prilikom sljedeće posjete	11	17,2
Neću napraviti ništa (niti prihvatiti niti odbiti zahtjev)	24	37,5

Na pitanje o reakciji na zahtjev za prijateljstvo od strane pacijenta (tablica 13), 37,5% ispitanika izrazilo kako neće napraviti ništa, 17,2% ispitanika izjasnilo se kako će odbiti zahtjev za prijateljstvo te uživo s pacijentom raspraviti prilikom slijedećeg posjeta, 7,8% ispitanika će odbiti zahtjev i poslati privatnu poruku zašto su to učinili, 23,4% ispitanika će odbiti zahtjev i nakon toga neće napraviti nikakav daljnji postupak, a 14,1% bi prihvatilo zahtjev za prijateljstvo od strane pacijenta.

Tablica 14. Neprofesionalne objave na društvenim mrežama

	N	%
Objave koje otkrivaju informacije o pacijentima.	61	95,3
Fotografije pacijenata.	59	92,2
Objave koje uključuju otvoreni seksualni sadržaj.	58	90,6
Objave koje prikazuju nedopuštenu konzumaciju droga.	54	84,4
Sitne kriminalne radnje.	54	84,4
Psovke ili neprimjereno izražavanje.	48	75
Objave koje sadrže djelomičnu golotinju.	48	75
Slika osobe koja neupitno djeluje pijano.	46	71,9
Ažuriranje statusa koje opisuje znatnu konzumaciju alkohola na tulumu.	42	65,6
Nepristojna gestikulacija na fotografijama (srednji prst i sl.)	38	59,4
Objave koje opisuju interakciju s pacijentom, koji ne otkrivaju nikakve identifikacijske podatke.	38	59,4
Kritički komentari o predavaču ili nastavniku.	38	59,4
Izražavanje stavova superiornosti (temeljem profesionalnog statusa).	36	56,3
Kritički komentari o nastavnim materijalima, programu studija, fakultetu ili sveučilištu.	31	48,4
Reklamiranje farmaceutskih ili zdravstvenih proizvoda bez otkrivanja sukoba interesa	29	45,3
Slika osobe koja pije alkoholno piće.	28	43,8
Prikaz članstva u određenim *on-line* grupama koje se bave kontroverznim pitanjima.	28	43,8
Izražavanje mišljenja u komentarima o kontroverznim pitanjima.	23	35,9
Prikaz trenutnog statusa ljubavne veze.	14	21,9

Na pitanje o tome koju vrstu objave/dokumenta (objavljenih na društvenim mrežama) smatraju neprofesionalnom (tablica 14), objave koje otkrivaju informacije o pacijentima neprofesionalnim smatra 95,3% ispitanika, fotografije pacijenata 92,2%

ispitanika, objave koje uključuju otvoreni seksualni sadržaj 90,6% ispitanika, objave koje prikazuju nedopuštenu konzumaciju droga 84,4% ispitanika, sitne kriminalne radnje 84,4% ispitanika, psovke ili neprimjereno izražavanje 75% ispitanika, objave koje sadrže djelomičnu golotinju 75% ispitanika, sliku osobe koja neupitno djeluje pijano 71,9% ispitanika, ažuriranje statusa koje opisuje znatnu konzumaciju alkohola na tulumu 65,6% ispitanika, nepristojnu gestikulaciju na fotografijama 59,4% ispitanika, objave koje opisuju interakciju s pacijentom (koja ne otkriva nikakve identifikacijske podatke) 59,4% ispitanika, kritičke komentare o predavaču ili nastavniku 59,4% ispitanika, izražavanje stavova superiornosti (temeljem profesionalnog statusa) 56,3% ispitanika, kritičke komentare o nastavnim materijalima, programu studija, fakultetu ili sveučilištu 48,4% ispitanika, reklamiranje farmaceutskih ili zdravstvenih proizvoda bez otkrivanje sukoba interesa neprofesionalnim smatra 45,3% ispitanika, sliku osobe koja pije alkoholno piće 43,8% ispitanika, prikaz članstva u određenim on-line grupama koje se bave kontroverznim pitanjima 43,8% ispitanika, izražavanje mišljenja u komentarima i kontroverznim pitanjima 35,9% ispitanika, a prikaz trenutnog statusa ljubavne veze neprofesionalnim smatra 21,9% ispitanika.

Tablica 15. Stav o korištenju društvenih mreža

%	uopće se ne slažem	ne slažem se	slažem se	u potpunosti se slažem	$\overline{X}$	s
Jedna od dužnosti nastavnika je savjetovanje studenata kako prikladno koristiti društvene mreže.	6,3	26,6	48,4	18,8	2,8	,820
Pacijenti koriste društvene mreže zbog zadobivanja medicinskih/stomatoloških informacija.	7,8	12,5	62,5	17,2	2,89	,779
Prednosti društvenih mreža nadjačavaju rizik njihovog korištenja.	6,3	32,8	51,6	9,4	2,64	,743
Kao medicinske sestre/tehničara moja je dužnost biti u toku s trenutnim trendovima korištenja društvenih mreža.	4,7	25	51,6	18,8	2,84	,781
Usmjeravanje pacijenata na društvenim mrežama je nova dužnost medicinske sestre/tehničara u digitalnom dobu.	18,8	43,8	34,4	3,1	2,22	,786

Po pitanju korištenja društvenih mreža (tablica 15), većina ispitanika složila se kako je jedna od dužnosti nastavnika savjetovanje studenata kako prikladno koristiti društvene mreže (48,4% ispitanika se složilo, 18,8% se u potpunosti složilo). Također, smatraju kako pacijenti koriste društvene mreže zbog zadobivanja medicinskih informacija (62,5% ispitanika se složilo, 17,2% se u potpunosti složilo). Nadalje, 51,6% ispitanika se složilo, i njih 9,4% se u potpunosti složilo kako prednosti društvenih mreža nadjačavaju rizik njihovog korištenja. 51,6% ispitanika se složilo, i njih 18,8% se u potpunosti složilo kako je dužnost medicinskih sestara i tehničara biti u toku s trenutnim trendovima korištenja društvenih mreža. S druge strane, većina se ispitanika nije složila s time da je usmjeravanje pacijenata na društvenim mrežama nova dužnost medicinske sestre/tehničara u digitalnom dobu (43,8% ispitanika nije se složilo, a 18,8% se uopće nije složilo).

5. Rasprava

Rezultati ovog istraživanja u kojem su sudjelovali redovni i izvanredni studenti sestrinstva prve i druge godine diplomskog studija sestrinstva, mogu se, po mnogočemu, složiti s rezultatima drugih istraživanja sličnog fokusa interesa.

Po pitanju popularnosti društvenih mreža, u ovom istraživanju možemo na temelju odgovora u vezi upoznatosti i kompetencija korištenja društvenih mreža, zaključiti kako su to društvene mreže YouTube, Facebook i Instagram, što ulazi u prilog ranijim istraživanjima poput onog Usher i sur. (27), te Lahti, Haapaniemi-Kahalai i Salminen (34), koji su zaključili kako je među studentima, budućim zdravstvenim djelatnicima, te njihovim edukatorima, najpopularnija mreža Facebook, a, slično kao i u ovom istraživanju, društvena mreža Twitter među onima najmanje popularnim.

Zanimljivo je i istraživanje Mariano i sur. (31) u kojem više od 80% ispitanika, medicinskih sestara i tehničara, pristupa društvenim mrežama na dnevnoj bazi, a manje od jedne četvrtine provodi više od četiri sata dnevno na nekoj od platformi. Njihovo istraživanje donijelo je dokaze o povezanosti korištenja društvenih mreža, društvenih vještina te interakcije između pacijenta i medicinske sestre/tehničara i faktora koji potencijalno mogu poboljšati ishode u pacijenata. Također, naglašavaju važnost institucijskih smjernica o korištenju društvenih mreža na radnom mjestu. Posebnost čine rezultati koji pokazuju kako duže korištenje društvenih mreža zapravo pridonosi verbalnim i neverbalnim društvenim vještinama, iako taj rezultat kontradiktira mnogim istraživanjima koja zaključuju negativni utjecaj društvenih mreža na društvene vještine. S druge strane, Mariano i sur. (31) zaključuju kako pristupanje društvenim mrežama putem uređaja poput pametnih mobitela i tableta (koji se lako drže u rukama), poboljšavaju otvorenost medicinskih sestara, ali smanjuju surađivanje pacijenata. Kroz te uređaje, medicinske sestre i tehničari imaju brzi i laki pristup moru informacija koje mogu iskoristiti kako bi poboljšali planiranje brige za pacijente. Dok s druge strane, zaključuju, korištenje uređaja poput prijenosnih računala i osobnih računala za pristupanje društvenim mrežama poboljšava neverbalne društvene vještine, otvorenost medicinskih sestara te njihovu suradnju.

Razlozi korištenja društvenih mreža koji se navode u ovom istraživanju, gdje izrazitu važnost društvene mreže imaju kako bi ispitanici ostali u kontaktu s trenutnim

prijateljima i članovima obitelji i radi komunikacije s kolegama i nastavnicima o problemima u nastavi, slažu se i s ranijim istraživanjima, kao što je ono Giordano i Giordano (26), u kojima Facebook, kao jedna od najčešće korištenih aplikacija, ima veliku ulogu u održavanju kontakta s drugim studentima. Istraživanja poput onog Tuominen, Stolt i Salminen (33), zaključuju kako društvene mreže tijekom studiranja i prilikom učenja nisu korištene jednako često kao što su korištene tijekom slobodnog vremena. Iako studenti navode volju za korištenjem društvenih mreža u učenju tijekom studiranja, postoje oni studenti čije znanje korištenja društvenim mrežama nije dovoljno kako bi ih ukomponirali u svakodnevno korištenje i, samim time, studiranje. Također, zaključuju, edukatorima su potrebne vještine korištenja društvenih mreža, te bi, prema tome, i njihova edukacija trebala uključivati medijsku edukaciju povezanu s različitim društvenim mrežama. U budućnosti bi edukatori u području sestrinskog obrazovanja trebali ponuditi dublje znanje o različitim vrstama društvenih mreža, njihovim prednostima te načinima korištenja.

Visoki je postotak ispitanika izjavio kako se visoka razina profesionalnog ponašanja treba očekivati i od studenata od samog početka studija (51.6%) premda njih 7,8% smatra kako treba postojati blaga popustljivost ukoliko se neprofesionalno ponašanje dogodi prilikom prvih godina profesionalne edukacije. To se djelomično slaže i s istraživanjem Cain, Scott i Akers (25), u čijem istraživanju studenti navode kako su mišljenja da se ne bi trebala tražiti odgovornost kada su u pitanju njihove objave na društvenim mrežama. U istom istraživanju 85% studenata navodi kako njihovi profili na društvenim mrežama istinito prikazuju kakvi oni jesu kao osobe, dok ih 65% navodi kako profili na društvenim mrežama reflektiraju i kakvi će biti kao budući profesionalci. Tu se također može stvoriti poveznica s ovim istraživanjem gdje je 59,4% ispitanika potvrdilo kako dobro razumije što je to profesionalno ponašanje i što se od njih očekuje kao postojećeg/budućeg profesionalca te ih je 57,8% u potpunosti suglasno s očekivanjima profesionalnog ponašanja te se svjesno trude pridržavati ih se u svim dijelovima života. S obzirom na oskudno postojanje smjernica za ponašanje na društvenim mrežama, ovaj zaključak ulazi u prilog dobroj profesionalnoj osviještenosti studenata sestrinstva koja se potencijalno može zahvaliti njihovoj prethodnoj izobrazbi, radnom mjestu ili iskustvu, ali koje u okviru ovog istraživanja nisu istražene. S druge strane, u istraživanju Nyangeni, Du Rand i Van Rooyen (32), studenti navode kako nisu svjesni univerzalno prihvatljivog opisa

odgovornog korištenja društvenih mreža što dovodi do različite percepcije o odgovornom korištenju društvenih mreža koje uključuje nejasnu granicu između javne i privatne uloge jer tijekom korištenja društvenih mreža nailaze na poteškoće u razdvajanju uloga koje imaju kao privatne osobe i kao budući zdravstveni djelatnici.

Više od 95% (95,3%) ispitanika smatra kako su objave koje otkrivaju informacije o pacijentima i objave fotografija pacijenata (92.2%) neprofesionalne. Ovime se može zaključiti kako najveća briga, kada je u pitanju profesionalnost, nije ona o studentima ili njihovoj nezrelosti već više o profesionalnom identitetu, povjerljivosti i pristojnosti. Već ranija istraživanja, poput onog Marnocha, Marnocha i Pilliow (28) zaključuju kako studenti sestrinstva rjeđe prijavljuju sadržaj seksualne ili intoksicirajuće prirode, te ih taj ujedno i manje brine, a više prijavljuju, te ih više brine sadržaj objavljen na društvenim mrežama, a koji se tiče profesije, sveučilišta ili povjerljivosti u kontekstu rada s pacijentima.

U istraživanju Piscotty, Martindell i Karim (29), navode kako 7,6% ispitanika, medicinskih sestara, ostaje u kontaktu s pacijentima putem društvenih mreža, a njih 14,2% je iskusilo zahtjev za prijateljstvo od strane pacijenta. Iako se u tom istraživanju razlozi ostajanja u kontaktu nisu istraživali, razlika postoji u usporedbi s ovim istraživanjem u kojem je 48,4% ispitanika izjavilo kako će odbiti zahtjev ili ga neće niti prihvatiti niti odbiti (37,5%). Također, Piscotty, Martindell i Karim zaključuju kako otprilike pola (50,7%) ispitanika tijekom radnog dana barem jednom provjeri profile društvenih mreža, a njih više od 90% je svjedočilo provjeravanju profila društvenih mreža od strane kolega. U tom pogledu ovo istraživanje moglo bi se okarakterizirati sličnim obzirom kako 29,7% ispitanika navodi provjeravanje profila društvenih mreža do deset puta dnevno, a jednom do četiri puta dnevno njih 34,4%. Prekidanje sestrinske skrbi prema nekim se istraživanjima, poput onog Hedberg i Larson (30), povezuje s otežanim ili smetenim procesom donošenja odluka. Zaključno tome, može se reći i kako provjeravanje stanja na profilima društvenih mreža slično pridonosi smetnjama i mogućim pogreškama u sestrinskoj praksi.

Sukladno rezultatima ovog istraživanja, istraživanje Chretin, Goldman, Backman i Kind (24), zaključuje kako, uz izrazitu popularnost društvene mreže Facebook, studenti objave poput slika osobe koja pije alkohol ili konzumira droge te sugestivno seksualne objave smatraju neprofesionalnima. Također, neprofesionalnim smatraju i

izražavanje kritičkih i ružnih komentara na račun profesora, fakulteta ili sveučilišta. Osim toga, zaključuju kako mnogi studenti preventivno poduzimaju određene radnje kako bi minimalizirali rizik od utjecaja društvenih mreža na profesionalni život.

Postavljena hipoteza potvrđena je ovim istraživanjem u kojem, obzirom na zadane odgovore, studenti sestrinstva većinski (61%) uviđaju prednosti korištenja društvenih mreža te smatraju kako one nadjačavaju rizik njihova korištenja u kontekstu profesionalizma zdravstvenih djelatnika.

Postoje i neka ograničenja ovog istraživanja. Korišten je prigodan uzorak studenata sestrinstva pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te nije bilo mogućnosti uspoređivanja po grupama ispitanika u smislu razlike između prve i druge godine te razlike između odgovara redovnih i izvanrednih studenata.

Ponašanje na društvenim mrežama sve je učestalija tema razgovora unutar krugova zdravstvenih djelatnika, a ovim istraživanje se po prvi puta u Republici Hrvatskoj istražuju stavovi studenata sestrinstva o e-profesionalizmu.

6. Zaključak

S obzirom na zadane ciljeve ovog istraživanja, zaključiti možemo kako uključeni studenti sestrinstva većinom koriste društvene mreže, pristupajući im uglavnom preko mobilnih uređaja više puta dnevno. Baš kao i u mnogim prijašnjim istraživanjima o ovoj temi, društvene mreže Facebook, Youtube i Instagram predvode kada je u pitanju samo-procjena kompetencija korištenja, a samim time to ih čini i najpopularnijim društvenim mrežama u domeni ovog istraživanja. Najvažniji razlozi za korištenje navedenih društvenih mreža jesu održavanje kontakta s trenutnim prijateljima i članovima obitelji te povezivanje sa prijateljima s kojima je izgubljen kontakt. Također, komunikacija s kolegama i spajanje s ljudima zajedničkih interesa ostaju još uvijek bitni razlozi održavanja profila na društvenim mrežama. Što se tiče razloga za nekorištenje društvenih mreža, najvećim se ispostavio nedostatak vremena, koji ulazi u prilog svakodnevici medicinskih sestara i tehničara, osobito onih koji istovremeno studiraju i rade, a čije se radno vrijeme vrlo često svodi na smjene koje uključuju i noćni rad. Visoko na ljestvici razloga za nekorištenje društvenih mreža našla se i zabrinutost oko štete koju društvene mreže mogu stvoriti profesionalnoj slici te nedostatak vidljive vrijednosti. Zanimljivost je to koja bi se trebala uzeti u obzir jer govori u prilog već stvorenoj moralnoj i etičnoj svjesnosti o načinima korištenja društvenih mreža, za koju se u edukaciji te na radnim mjestima medicinskih sestara i tehničara danas stvara malo mjesta. Osim toga, studenti sestrinstva uključeni u ovo istraživanje već na obrazovnoj razini razumiju što je to profesionalno ponašanje i što se očekuje od njih kao budućeg profesionalca, suglasni su s očekivanjima profesionalnog ponašanja i u velikoj većini se već svjesno trude i pokušavaju se toga pridržavati u svim dijelovima svoga života, očekuju visoku razinu profesionalnog ponašanja od samog početka studiranja, ali smatraju i kako treba postojati blaga popustljivost ukoliko se neprofesionalno ponašanje dogodi prilikom prvih godina profesionalne edukacije. S obzirom kako mnogi nastavno sa studija sestrinstva u poslu rade te susreću buduće profesionalce u ovom polju, razumijevanje za moguće pogreške u vidu ponašanja na društvenim mrežama poželjno je jednako kao što su i u opisu posla medicinskih sestara empatija i razumijevanje cijenjene osobine. Profili na društvenim mrežama većinom su privatni ili ograničene javne vidljivosti, a studenti postavke privatnosti profila mijenjaju kao način zaštite osobnih podataka od nepoznatih osoba ili zbog nepovjerenja u

sigurnost samih postavki profila na društvenim mrežama. Određeni broj studenata također navodi kao se već nalaze, ili su se nalazili, na poziciji zbog koje su predstavljali uzor drugima pa je tako mijenjanje postavki privatnosti bio jedan od koraka koji su poduzeli kako bi zaštitili tu domenu svoje profesionalne putanje. Po pitanju reakcija na zahtjeve za prijateljstvo od strane pacijenata, većina se ispitanika odlučila kako će odbiti zahtjev, a manji broj kako će ga prihvatiti. Razlozi prihvaćanja ili odbijanja zahtjeva u ovom istraživanju nisu ispitivani, ali svakako predstavljaju temu koja bi se trebala istražiti, neovisno o tome jesu li razlozi prirode održavanja profesionalnosti u kontekstu rada zdravstvenih djelatnika ili neki drugi. Neprofesionalnim objavama na društvenim mrežama najviše se smatraju objave koje otkrivaju informacije o pacijentima te fotografije pacijenata, ovime se može zaključiti kako najveća briga, kada je u pitanju profesionalnost, nije ona o studentima ili njihovoj nezrelosti već više o profesionalnom identitetu, povjerljivosti i pristojnosti. Izražavanje mišljenja o komentarima o kontroverznim pitanjima te prikaz trenutnog statusa ljubavne veze objave su koje se u najmanjem postotku smatraju neprofesionalnim.

Postavljena hipoteza potvrđena je ovim istraživanjem u kojem, obzirom na zadane odgovore, studenti sestrinstva većinski (61%) uviđaju prednosti korištenja društvenih mreža te smatraju kako one nadjačavaju rizik njihova korištenja u kontekstu profesionalizma zdravstvenih djelatnika.

Društvene mreže nastavljaju oblikovati edukaciju zdravstvenih djelatnika te način na koji javnost vidi iste. Studenti sestrinstva moraju biti osposobljeni odgovorno koristiti te alate na način koji će najbolje poslužiti njima, kako osobno tako i profesionalno. Postoji jasna potreba za edukacijom zdravstvenih djelatnika u kontekstu korištenja društvenih mreža te za istraživanjima koja će nastaviti davati bolje spoznaje o smjeru korištenja društvenih mreža od strane medicinskih sestara i tehničara. Iako se mnogima korištenje društvenih mreža danas teško povezuje sa zdravstvenim djelatnicima, uključujući medicinske sestre i tehničare, od izuzetne je važnosti uzeti u obzir kako se i sami pacijenti vrlo često društvenim mrežama obraćaju u potrazi za odgovorima na pitanja. Stoga, put za ostvarivanje profesionalne komunikacije za medicinske sestre i pacijenta putem društvenih mreža ostaje otvoren, a za pretpostaviti je kako će društvene mreže ostati i sve više utjecati na osobni i profesionalni život svakog pojedinca. Ne smije se zanemariti način na koji

pojedinci, zdravi ili bolesni, stvaraju mišljenje o ljudima koji ih okružuju. S obzirom na uključenost interneta i društvenih mreža već od najranije dobi, svjesnost o tome koliko ponašanje na društvenim mrežama utječe na stvaranje općeg identiteta sestrinstva ne smije ostati zanemarena. Iako mediji ostaju polje na koje se ponekada teško utječe, internet i društvene mreže mjesto su s kojega pojedinac, u ovom slučaju medicinska sestra ili tehničar, svojom vlastitom voljom i svjesnošću, može i treba zauzeti profesionalan stav te štititi svoju profesiju imajući na umu kako svaki korak s jedne strane može biti viđen kao korak privatne osobe, a s druge strane kao korak medicinske sestre/tehničara.

7. Literatura:

1. Mohamed S. The Use of Social Media in the Nursing Profession. Vantaa: Laurea University of Applied Sciences; 2018.
2. Boyd DM, Ellison NB. Social Network Sites: Definition, History and Scholarship. JCMC. 2008;13(1):210-30.
3. Vujević F. Utjecaj društvenih mreža na profesionalizam liječnika. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet; 2018.
4. Kaczmarczyk JM, Chuang A, Dugoff L, Abbott FJ, Culimore AJ, Dalrymple J, i sur. e-Proffesionalism: A New Frontier in Medical Education. Teach Learn Med. 2013;25(2):165-70.
5. Rathaus S.A. Temelji psihologije: Socijalna psihologija. Prijevod 5.izdanja. Zagreb: Naklada Slap; 2000.
6. Martinec J. Stavovi medicinskih sestara o profesionalnom položaj sestrinstva. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet; 2016.
7. Kalauz S. Etika u sestrinstvu: Osnovna obilježja profesija. Zagreb: Medicinska naklada; 2012.
8. Ross JG, Myers SM. The Current Use of Social Media in Undergraduate Nursing Education. Comput Inform Nurs. 2017;35(7):338-44.
9. Kaplan AM, Haenlein M. Users of the world, unite! The challanges and opportunities of Social Media. Bus Horiz. 2010;53:59-68.
10. Ventola CL. Social Media and Health Care Proffesionals: Benefits, Risks, and Best Practices. PT. 2014;39(7):491-520.
11. Pirraglia PA, Kravitz LR. Social Media: New Opportunities, New Ethical Concerns. J Gen Intern Med. 2012;28(2):165-6.
12. Ten Hoeve Y, Jansen G, Roodbol P. The nursing proffesion: public image, self-concept and proffesional identity. A discussion paper. JAN. 2014;70(2):295-309.
13. Čukljek, S. Povezanost prethodne izobrazbe i stavova studenata studija sestrinstva o sestrinstvu kao profesiji [disertacija]. Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet; 2016.
14. Cardoso RJM, Graveto JMNG, Queiroz AMCA. The exposure of the nursing profession in online and print media. Rev. Latino-Am. 2014;22(1):144-9.

15. Green J, Wyllie A, Jackson D. Social networking for nurse education: Possibilities, perils and pitfalls. Contemp Nurse. 2014;47(1-2):180-9.
16. Edge W. Nursing Professionalism: Impact of Social Media Use among Nursing Students. J Healthc Commun. 2017;2(3):1-3.
17. Hubbard Murdoch NL, Ahlquist AD, Farthing PM, Mennie JN. A Review of Perceptions of Professional Presence on Social Media in Nursing Education. CJNI. 2018;13(1).
18. Mostaghimi A, Crotty HB. Professionalism in the Digital Age. Ann Intern Med. 2011;154:560-2.
19. Mai Kung Y, Oh S. Charachteristics of Nurses Who Use Social Media. CIN. 2014;32(2):64-72.
20. Green J. Nurses online behaviour: Lessons for the nursing profession. Contemp Nurse. 2017;53(3):355-67.
21. Schroeder WK. Leveraging Social Media in #FamilyNursing Practice. JFN. 2017;23(1):55-72.
22. Canadian Nursing Protecive Society. InfoLAW: Social media. 2012;19(3).
23. Cronquist R, Spector N. Nurses and Social Media: Regulatory Concerns and Guidelines. JNR. 2011;2(3):37-40.
24. Chretien KC, Goldman EF, Beckman L, Kind T. It's Your Own Risk: Medical Students' Perspectives on Online Professionalism. Acad Med. 2010;85:S68-S71.
25. Cain J, Scott DR, Akers P. Pharmacy Students' Facebook Activity and Opinions Regarding Accountability and E-Professionalism. Am J Pharm Educ. 2009;73(6):1-6.
26. Giordano C, Giordano C. Health profession students' use of social media. J Allied Health. 2011;40(2):78-81.
27. Usher K, Woods C, Casellac E, Glass N, Wilson R, Mayner L, i sur. Australian health profession student use of social media. Collegian. 2014;21(2):95-101.
28. Marnocha S, Marnocha MR, Pilliow T. Unprofessional Content Posted Online Among Nursing Students. Nurse Educ. 2015;40(3):119-23.
29. Piscotty R, Martindell E, Karim M. Nurses' Self-Reported Use of Social Media and Mobile Devices in the Work Setting. OJNI. 2016;20(1).
30. Hedberg B, Larsson US. Enviromental elements affecting the decision-making process in nursing practice. J Clin Nurs. 2004;13(3):316-24.

31. Mariano MCO, Maniego JCM, Manila HLMD, Mapanoo RCC, Maquiran KMA, Macindo JRB, i sur. Social media use profile, social skills, and nurse-patient interaction among Registered Nurses in tertiary hospitals: A structural equation model analysis. Int J Nurs Stud. 2018;80:76-82.
32. Nyangeni T, Du Rand S, Van Rooyen D. Perceptions of nursing students regarding responsible use of social media in the Easter Cape. Curationis. 2015;38(2):1-9.
33. Tuominen R, Stolt M, Salminen L. Social Media in Nursing Education: The View of the Students. U: Wiskin CM, ur. Education Research International. London: Hindawi Publishing; 2014. Str. 1-6.
34. Lahti M, Happaniemi-Kahala H, Salminen L. Use of Social Media by Nurse Educator Students: An Exploratory Survey. Open Nurs J. 2016;11:26-33.

8. Zahvale

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Tei Vukušić Rukavini na mentorstvu, strpljenju i razumijevanju. Svega je bilo potrebno.

Zahvaljujem svojoj majci, ocu, bratu i sestri na podršci, a najviše na neiscrpnoj ljubavi koju iz dana u dan bezuvjetno pružaju.

Hvala prijateljima koji su tu bili baš uvijek.

Hvala i kolegama i kolegicama koji su mi nebrojeno puta izašli u susret, savjetom, zagrljajem ili samo pogledom.

9. Životopis

Jelena Mijatović rođena je 20.08.1992. godine u Gottingenu. Osnovnu i srednju školu pohađala je u Zagrebu.

Srednju školu za medicinske sestre Vinogradska završila je 2011. godine te iste godine upisuje preddiplomski studij sestrinstva na Zdravstvenom veleučilištu u Zagrebu. Diplomirala je 2014. godine, a izvanredni Sveučilišni diplomski studij sestrinstva na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu upisuje 2017. godine. U međuvremenu odrađuje pripravnički staž u Kliničkom bolničkom centru (KBC) Sestre milosrdnice na odjelu interventne gastroenterologije nakon kojeg kratko radi u ordinaciji obiteljske medicine. Godine 2016. zapošljava se u KBC Sestre milosrdnice na odjelu intenzivne skrbi klinike za unutarnje bolesti gdje radi i danas. Osim profesionalnog, bavi se i volonterskim radom. Deset godina je volonter Kluba mladih Gradskog društva Crvenog Križa (GDCK) Zagreb u kojem aktivno sudjeluje kao predavač prve pomoći te sudac na natjecanjima prve pomoći. Osim prve pomoći, rad u Klubu mladih donedavno je bio ispunjen programom prevencije trgovanja ljudima koji uključuje radionice i predavanja u osnovnim i srednjim školama Grada Zagreba.

Članica je Hrvatske komore medicinskih sestara te Hrvatskog društva medicinskih sestara anestezije, reanimacije, intenzivne skrbi i transfuzije.

10. Prilozi

10.1. Prilog 1

SMePROF projekt Upitnik o korištenju društvenih mreža i etičkim vrijednostima studenata MEF-a i SFZG-a

1. Kojeg ste spola?

a) muški
b) ženski

2. Koliko ste godina navršili?

_____

3. Što studirate

a) Izvanredni sveučilišni diplomski studij sestrinstva
b) Redovni sveučilišni diplomski studij sestrinstva

3.a. Na kojoj ste godini studija?

a) 1
c) 2

4. Koristite li neku društvenu mrežu? (npr. Facebook, Instagram, LinkedIn i sl.)?

a) Da
b) Ne

5. Koliko ste upoznati sa sljedećim društvenim mrežama?

	Nisam nikad čuo za nju	Čuo sam za nju; nisam siguran za što se koristi	Upoznat sam za što se koristi	Dobro sam upoznat za što se koristi
i) Facebook				
j) Twitter				
k) Linked In				
l) YouTube				
m) Google+				
n) Pinterest				
o) Tumblr				
p) Instagram				

6. Koliko ste kompetentni u korištenju sljedećih društvenih mreža?

	Nisam uopće	Početnik	Kompetentan	Izrazito kompetentan
i) Facebook				
j) Twitter				
k) Linked In				
l) YouTube				
m) Google+				
n) Pinterest				
o) Tumblr				
p) Instagram				

7. Koliko su vam važni sljedeći razlozi pri uporabi društvenih mreža?

	Uopće mi nisu važni	Pomalo su mi važni	Izrazito su mi važni
e) Kako bih ostao/la u kontaktu s trenutnim prijateljima i članovima obitelji			
f) Za povezivanje sa starim prijateljima s kojima sam izgubio/la kontakt			
g) Za spajanje s ljudima zajedničkog hobija			
h) Radi komunikacije s kolegama i nastavnicima o problemima u nastavi			

8. Koliko su vam važni slijedeći razlozi zbog kojih ne upotrebljavate društvene mreže?

	Uopće mi nisu važni	Pomalo su mi važni	Izrazito su mi važni
f) Nedostatak znanja			
g) Nedostatak vremena			
h) Nedostatak interesa			
i) Nedostatak vidljive vrijednosti			
j) Zabrinutost oko štete koju društvene mreže mogu stvoriti mojoj profesionalnoj slici			

9. Koliko često pratite svoju *on-line* prisutnost (npr.*" Googlate"* sebe)?

a) nikada
b) povremeno (obično ne više od jednom mjesečno)
c) redovito (barem jednom tjedno)
d) često (dnevno)
e) izrazito često (nekoliko puta dnevno)

10. Koliko često pretražujete svoje slike na Google Image-u?

a) nikada
b) povremeno (obično ne više od jednom mjesečno)
c) redovito (barem jednom tjedno)
d) često (dnevno)
e) izrazito često (nekoliko puta dnevno)

11. Vaš profil na društvenim mrežama je:

	a) pod mojim pravim imenom	b) imam profil, ali s drugačijim imenom u odnosu na pravo	c) imam profil s pravim i profil s drugačijim imenom	d) imam više od dva profila	e) nemam profil
Facebook					
Instagram					
Pinterest					
Tumblr					
Twitter					
LinkedIn					
YouTube					
Google+					

12. Koliko su vam sljedeći razlozi važni u praćenju svoje *on-line* prisutnosti?

	Uopće mi nisu važni	Pomalo su mi važni	Izrazito su mi važni
a) Kako bih se uvjerio da su objavljene informacije istinite			
b) Kako bi se uvjerio da je objavljena informacija potpuna			
c) Kako bi se uvjerio da je objavljena informacija profesionalna			

13. Kako ste postupili ukoliko ste pronašli informaciju za koju smatrate da nije trebala biti objavljena?

Označite sve odgovore koji se odnose na Vas.

a) Izbrisao/la sam osobe s liste prijatelja
b) Izbrisao/la sam komentare sa svog profila
c) Izbrisao/la sam svoje ime sa slika na kojima sam bio/la označen/a
d) Nisam ništa poduzeo/la

14. Jeste li ikada otkrili da su informacije o vama na društvenim mrežama:

Označite sve odgovore koji se odnose na Vas.

a) Netočne
b) Nepotpune
c) Neprofesionalne
d) drugo (molimo upisati) _____

15. U koju svrhu najčešće koristite društvene mreže?

a) isključivo za osobne svrhe
b) i za osobne i za profesionalne svrhe
c) isključivo za profesionalne svrhe

16. Molimo odgovorite sa da ili ne na sljedeća pitanja vezana za vašu uporabu društvenih mreža(Facebook, Instagram, LinkedIn itd):

	Da	Ne
a) Prihvatio/la sam zahtjev za prijateljstvo pacijenta		
b) Poslao/la sam zahtjev za prijateljstvo pacijentu		
c) Prihvatio/la sam zahtjev za prijateljstvo nastavnika		
d) Poslao/la sam zahtjev za prijateljstvo nastavniku		
e) „Googlao/la“ sam nastavnika		

17. Što Vas brine prilikom korištenja društvenih mreža?

	Uopće me ne brine	Donekle me brine	Jako me brine
a) Percepcija javnosti o neprofesionalnom ponašanju s moje strane.			
b) Percepcija moje obitelji o neprofesionalnom ponašanju s moje strane.			
c) Percepcija javnosti o neprofesionalnom ponašanju mojih kolega.			
d) Percepcija javnosti o mojoj obrazovnoj ustanovi (Medicinski fakultet).			
e) Percepcija javnosti o mojoj profesiji.			
f) Povreda povjerljivosti pacijentovih podataka.			
g) Objavljivanje netočnih medicinskih informacija koje su dostupne pacijentima.			

18. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim izjavama?

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
a) Jedna od dužnosti nastavnika je savjetovanje studenata kako prikladno koristiti društvene mreže.				
b) Pacijenti koriste društvene mreže zbog zadobivanja medicinskih informacija.				
c) Prednosti društvenih mreža nadjačavaju rizik njihovog korištenja.				
d) Kao medicinsku sestru/tehničara moja je dužnost biti u toku s trenutnim trendovima korištenja društvenih mreža.				
e) Usmjeravanje pacijenata na društvenim mrežama je nova dužnost medicinske setre/tehničara u digitalnom dobu.				

19. Vaši osobni podaci mogu biti dostupni na društvenim mrežama bez Vaše izričite namjere ili dopuštenja?

a) Točno
b) Netočno

20. Fakultet ima razvijene smjernice o korištenju društvenih mreža?

a) Točno
b) Netočno

21. Kada postanem medicinska sestra, mag.med.techn., koristit ću društvene mreže u svojoj interakciji s pacijentima

a) Da
b) Ne
c) Ne mogu se odlučiti

22. Kako biste reagirali da Vam pacijent pošalje zahtjev za prijateljstvo/praćenje na društvenim mrežama?

Izaberite od niže ponuđenih odgovora:

a) Prihvatit ću zahtjev:
b) Odbit ću zahtjev i neću napraviti nikakav daljnji postupak
c) Odbit ću zahtjev i poslati privatnu poruku zašto sam to napravio/la
d) Odbit ću zahtjev i uživo s pacijentom raspraviti o tome prilikom sljedeće posjete
e) Neću napraviti ništa (niti prihvatiti niti odbiti zahtjev)

23. Kako biste reagirali da Vam nastavnik pošalje zahtjev za prijateljstvo/praćenje na društvenim mrežama?

Izaberite od niže ponuđenih odgovora:

a) Prihvatit ću zahtjev:
b) Odbit ću zahtjev i neću napraviti nikakvi daljnji postupak
c) Odbit ću zahtjev i poslati privatnu poruku zašto sam to napravio/la
d) Odbiti ću zahtjev i uživo s nastavnikom raspraviti o tome prilikom sljedećeg susreta
e) Neću napraviti ništa (niti prihvatiti niti odbiti zahtjev)

24. Koliko često provjeravate svoje račune na društvenim mrežama?

a) Više od 10 puta dnevno
b) 5 - 10 puta dnevno
c) 2 - 4 puta dnevno
d) Jednom dnevno
e) 2 - 3 puta tjedno
f) Jednom tjedno ili rjeđe

25. S kojeg uređaja najčešće pristupate društvenim mrežama?

a) Stolnog računala
b) Prijenosnog računala (laptop)
c) S mobilnog uređaja (tablet/mobitel)

26. Koliko ste selektivni prilikom prihvaćanja zahtjeva za prijateljstvo/praćenje na društvenim mrežama (Za svaku društvenu mrežu SAMO JEDAN odgovor)?

	Facebook	Instagram	LinkedIn	Twitter
a) Prihvaćam zahtjeve samo od prijatelja koje dobro poznajem i članova moje obitelji.				
b) Prihvaćam zahtjeve od ljudi koje sam upoznao/la uživo nekoliko puta				
c) Prihvaćam zahtjeve koje sam upoznao/la uživo samo jednom				
d) Ako im prepoznam ime ili ako imamo nekoliko zajedničkih prijatelja prihvatit ću zahtjev, iako ih nisam nikada upoznao/la uživo				
e) Prihvaćam zahtjeve od ljudi koje nisam nikad upoznao/la u živo i koje uopće ne poznajem.				
f) Ne koristim tu društvenu mrežu				

27. Jeste li ikada izmijenili osnovne postavke privatnosti na društvenim mrežama?

a) Da
b) Ne
c) Ne znam

28. Molim označite sve razloge zbog kojih ste promijenili postavke privatnosti na društvenim mrežama:

a) zaštita mojih osobnih podataka od nepoznatih osoba
b) rizik da bi moj profil mogao vidjeti trenutni ili budući poslodavac
c) obnašao/la sam poziciju zbog koje sam trebao/la predstavljati uzor drugima (mentor, nastavnik, demonstrator i sl.)
d) savjet kolega i prijatelja
e) ne vjerujem u sigurnost postavki privatnosti na društvenim mrežama
f) drugo (molimo upišite zašto) _____

29. Je li Vaš osobni profil na društvenim mrežama:

a) u potpunosti javan (bilo tko može vidjeti kompletan sadržaj Vašeg profila)

b) ograničena javna vidljivost profila (nepoznate osobe/osobe izvan kruga Vaših poznanika mogu vidjeti neke informacije, ali ne čitav sadržaj Vašeg profila)
c) u potpunosti privatan (samo osobe koje ste prihvatili kao „prijatelje“ /ili s kojima ste povezani mogu vidjeti Vaš profil)
d) ne znam

30. Trenutna literature predlaže da profesionalno ponašanje može ovisiti o kontekstu i okruženju u kojem se događa. U kojem situacijama Vi vjerujete da bi se studenti sestrinstva trebali ponašati UVIJEK profesionalno?

(Označite sve za koje vjerujete da se odnosi)

a) Na fakultetu (npr. u predavaonicama, vježbaonicama)
b) Na klinici (ambulante, bolnice)
c) Tijekom slobodnog vremena u javnosti

31. Razmotrite sljedeći popis mogućih negativnih ishoda koji proizlaze iz neprofesionalnog on-line ponašanja te označite u kojoj se mjeri slažete.

(skala: *1-Uopće se ne slažem; 2-Ne slažem se; 3-Niti se slažem, niti se ne slažem; 4-Slažem se; 5-U potpunosti se slažem*)

a) Ljudi mogu stvoriti netočno procijene o Vama isključivo na temelju objavljenog sadržaja.
b) Postoji mogućnost da Vaše ponašanje na mrežama može utjecati na percepciju drugih u Vašoj struci.
c) Moguće je da Vas potencijalni poslodavac ne zaposli ili ne pozove na razgovor za posao zbog informacija otkrivenih o vama *on-line.*
d) Moguć je gubitak pozicije koju već imate (kao zaposlenik ili student) zbog informacija otkrivenih o vama *on-line.*
e) Dijeliti povlaštene informacije o pacijentu na društvenim mrežama bez njihovog pristanka je nedopustivo.

32. Kako biste opisali svoje uobičajene postupke ili ponašanje na društvenim mrežama s obzirom na sljedeće definicije?

Aktivno ponašanje: komentiranje, objavljivanje poveznica Ili fotografije, slanje pozivnice

Pasivno ponašanje: čitanje, promatranje, Vaše fotografije ili drugi sadržaji koji se odnose na vas, ali su ih poslali drugi

a) Više aktivno nego pasivno
b) Otprilike pola aktivno, pola pasivno.
c) Više pasivno nego aktivno

d) Nemam otvoren račun na društvenim mrežama.

33. Uzevši u obzir vaš odgovor na prethodno pitanje, što mislite da je bolja strategija zaštite vašeg *on-line* imidža?

a) Potpuno apstinirati od društvenih mreža i uopće nemati račun.
b) Održavanje računa, tako da možete pratiti objave koji bi vas mogle uključivati (slike i sl.)

34. Koliko se slažete sa sljedećim izjavama o profesionalizmu u zdravstvu?

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
a) Dobro razumijem što je to profesionalno ponašanje i što se očekuje od mene kao postojećeg/budućeg profesionalca.				
b) U potpunosti sam suglasan/na sa očekivanjima profesionalnog ponašanja i svjesno se trudim pridržavati ih se u svim dijelovima svog života.				
c) Visoka razina profesionalnog ponašanja treba se očekivati i od studenata od samog početka njihovog studiranja.				
d) Treba postojati blaga popustljivost ukoliko se neprofesionalno ponašanje dogodi prilikom prvih godina profesionalne edukacije.				

35. U kojoj mjeri se slažete s tvrdnjama o standardima profesionalizma vezanim uz on-line aktivnost?

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Slažem se	U potpunosti se slažem
a) Profesionalizam je jednako važan u *on-line* aktivnostima kao i u tradicionalnom (*off-line*) okruženju.				
b) Nije uvijek moguće u potpunosti održavati profesionalizam u *on-line* aktivnostima.				
c) Ljudi imaju priliku objavljivati slike i dokumentirati aspekte profesionalnog života koji bi inače ostali privatni.				
d) Društvene mreže su uklonile zaštitu profesionalaca od javnosti.				
e) Profesionalci se nisu u mogućnosti u potpunosti opustiti.				
f) Rizici softvera za društveno umrežavanje uvelike nadilaze prednosti.				
g) Zbog prevelikoga rizika, zdravstvenim djelatnicima treba ograničiti uporabu softvera za društveno umrežavanje.				
h) Zbog prevelikog rizika, zdravstvenim djelatnicima treba zabraniti upotrebu softvera za društveno umrežavanje.				
i) Mislim da moje *on-line* aktivnosti ne utječu na mene kao profesionalca.				
j) Trebam biti u mogućnosti činiti sve što želim *on-line.*				
k) Fakultet nema pravo uplitati se u moje *on-line* aktivnosti.				

36. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

(skala: *1-Uopće se ne slažem; 2-Ne slažem se; 3-Slažem se; 4-U potpunosti se slažem*)

a) Vjerujem da je rasprava o on-line profesionalizmu važnija za moju profesiju nego za druge.
b) Vjerujem da je rasprava o on-line profesionalizmu važnija za moju zdravstvenu profesiju (medicinske sestre zaposlene u različitim zdravstvenim djelatnostima) u odnosu na druge.

37. Koju od sljedećih vrsta objava/dokumenata (objavljenih na društvenim mrežama) smatrate neprofesionalnom?

a) Slika osobe koja pije alkoholno piće.
b) Slika osobe koja neupitno djeluje pijano.
c) Ažuriranje statusa koje opisuje znatnu konzumaciju alkohola na tulumu.
d) Objave koje prikazuju nedopuštenu konzumaciju droga.
e) Objave koje otkrivaju informacije o pacijentima.
f) Fotografije pacijenata.
g) Objave koje opisuju interakciju s pacijentom, koji ne otkrivaju nikakve identifikacijske podatke.
h) Psovke ili neprimjereno izražavanje.
i) Nepristojna gestikulacija na fotografijama (srednji prst i sl.)
j) Sitne kriminalne radnje.
k) Reklamiranje farmaceutskih ili zdravstvenih proizvoda bez otkrivanja sukoba interesa
l) Objave koje uključuju otvoreni seksualni sadržaj.
m) Objave koje sadrže djelomičnu golotinju.
n) Prikaz trenutnog statusa ljubavne veze.
o) Prikaz članstva u određenim *on-line* grupama koje se bave kontroverznim pitanjima.
p) Izražavanje mišljenja u komentarima o kontroverznim pitanjima.
q) Kritički komentari o predavaču ili nastavniku.
r) Kritički komentari o nastavnim materijalima, programu studija, fakultetu ili sveučilištu.
s) Izražavanje stavova superiornosti (temeljem profesionalnog statusa).

38. Mislite li da bi drugim medicinskim sestrama koristile smjernice o profesionalnom korištenju društvenih mreža?

a) Da
b) Ne

39. Jeste li ikada objavili ili komentirali na društvenim mrežama pa kasnije požalili?

a) Da
b) Ne

Ako da molimo objasnite: _____

40. Je li netko drugi ikada objavio materijal o vama *on-line* koji ste smatrali neugodnim ili na kojem ste djelovali neprofesionalno?

a) Da
b) Ne

Ako da molimo objasnite: _____

41. Jeste li primijetili ikada da je kolega objavio materijal na društvenim mrežama koji ste smatrali neprofesionalnim?

a) Da
b) Ne

Ako da molimo objasnite: _____

42. Mislite li da biste mogli imati koristi od smjernica u vezi s korištenjem društvenih mreža na profesionalan način?

a) Da
b) Ne

43. Prema Vašem mišljenju odredite koliko ste slažete sa sljedećim izjavama.

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	Ne znam
a) Etički je prihvatljivo da medicinska sestra/tehničar posjeti profil pacijenta na društvenim mrežama.						
b) Etički je prihvatljivo da medicinska sestra/tehničar komunicira (npr. izmjenjuje osobne poruke) s pacijentom putem osobnih društvenih mreža zbog jednostavnije socijalne interakcije.						
c) Etički je prihvatljivo da medicinska sestra/tehničar komunicira s pacijentom putem društvenih mreža kao dio brige i zdravstvene skrbi o pacijentu.						
d) Društvene mreže imaju mogućnost unaprjeđenja komunikacije između medicinske sestra/tehničara i pacijenata.						
e) Komunikacija s pacijentom putem društvenih mreža se može ostvariti bez ugrožavanja povjerljivosti odnosa medicinska sestra/tehničar -						

pacijent.						